

Ени Пру

КЛИНАЦ ОД КОМОЉИКЕ

за Џорџа Џоунса

Они који сматрају да су нестанци авиона, бродова, пливача маратонаца и одбеглих лопти на надувавање у Бермудском троуглу јединствен феномен, сигурно не знају за необјашњива ишчезнућа дуж трасе поштанских кочија Бена Холадеја кроз Црвену пустињу у време док је Вајоминг био територија.¹

Историчари наводе да је Холадеј, одмах по завршетку Грађанског рата, поднео молбу Поштанској служби САД, превозниковом најважнијем извору прихода, да му дозволе да помакне трасу педесет миља ка југу на Копнени пут.² Тврдио је да је севернији Калифорнијско-орегонско-мормонски пут одскора постао поприште бруталних и незаустављивих индијанских напада који угрожавају животе кочијаша, путника, телеграфиста на постајама, ковача, коњушара и куvara на станицама за замену запреге, чак и коња и скупочених црвено-црних Конкорд дилижанси (иако се, заправо, углавном радило о отвореним Ред Руперт кочијама). Заједно са отреситим писмима у којима су се уопштено описивали крволочни напади Индијанаца, он је у Вашингтон послао и исцрпан списак оштећене или изгубљене робе и опреме – пушка шарповка, брашно, коњи, врата, петнаест тона сена, волови, мазге, бикови, жито изгорело, кукуруз украден, намештај поломљен, сама постаја, скупа са амбаром, шупама и телеграфским уредом спа-

¹ Од 50 америчких савезних држава 31 је у одређеном периоду историје, пре званичног признавања, била административно организована и припојена САД-у као „територија”. Територија Вајоминг постојала је од 1868. до 1890. године. (Прим. прев.)

² *Overland Trail*, некадашњи пионирски пут дуг 3 200 км који је почињао у Омахи, Небраска, па преко Вајоминга, Јуте и Неваде, водио до Калифорније. (Прим. прев.)

љена, посуђе разбијено, прозори такође. Без обзира на то што је пушку, прислоњену уз пољски клозет, оборио ветар и прекрио песак док је власник обављао нужду, или што је посуђе настрадало у разуларе-ном стрељачком надметању, или што је штета на поштанској кочији настала услед ватре коју су у кабини заложили промрзли путници, опуштено се послуживши свежњевима државних докумената. Умео је он са бирократијом. Поштански званичници у Вашингтону, преплашени језивим вестима, одобрили су да се траса измести, уштедевши тако Краљу Дилижанси огроман новац, што му је добро дошло док је у потаји, захваљујући поверљивој дојави, ковао планове да прода превознички посао чим Јунион Пацифик прибави довољно лопата и Ираца да почне са изградњом трансконтиненталне пруге.

А индијански напад који је Холадеј приказао тако стравичним беше тек неуспешни ратнички поход Сијукса, битка се изјаловила јер се противничка страна уопште није појавила. Изнервирани Индијанци су, да се не враћају празних руку кад су већ потегнули на толики пут, покупили калем бакарне жице коју је испод телеграфског стуба оставио монтажер нестрпљив да дрмне пиће у крчми. Одвукли су је у логор и од ње израдили наруквице и огрлице. Пошто су неколико дана носили тај накит, већина ратника запатила је жесток и болан осип, који се није повлачио све док врач, Р. Синг, чије се присуство међу Сијуксима не може овде подробније објашњавати, није наслутио злоћудност жице која говори и наредио да се остатак калема, заједно са гривнама и наушницама, закопа. Недуго после тога, али без неке видљиве везе са измештањем трасе или инцидентом са бакарном жицом, у близини постаје Сенди Скал почеше да нестају путници.

Шеф станице Сенди Скал био је Бил Фер, а помагала му је супруга Миспа. У суседној брвнари телеграфиста је куцкао својим тастером. Ферови су били у браку седам година, али нису имали деце, што их је, у тим плодним временима, јако жалостило. Миспа је по том питању била малко и пролупала, па је са неким досељеницима у пролазу трампила Билову очувану кошуљу за прасе, које је затим повијала у пелене и хранила на цуцлу из бочице „Вилфијеве коњске масти и шпанског средства против болова”, сада пуне млека убоге краве Ферових – објекта жеље бикова на испашаи, крадљиваца стоке и каубоја гонича, која је већину времена проводила кријући се у оближњој пећини. Прасенце се једнога дана саплело о руб бенкице и однео га је сури орао. Госпођа Фер, сва уцвељена, трампила је још једну мужевљеву кошуљу са досељеницима у пролазу за пиле. Није поновила грешку са бенкицом, већ је пилету начинила лагани кожни капутић и мајушну капу. Капица му је пала преко очију и несрећно пиленце није видело којота који га је зграбио у року од сат времена.

Миспа Фер, сломљена срца и страховито усамљена, усредоточила се потом на беживотни бусен комољике, који је у сумрак лично на дете подигнутих ручица што жалостиво преклиње да га узму у наручје. Тај жбун постаде права страст ове усамљене жене. Чинило јој се да одише очаравајућим мирисом борове шуме и рендане лимунове коре. Свакога дана кришом је заливала грм кутлачом воде (помешане са млеком) и уживала у његовом бујању, не обазирјући се на оштре бодље кактуса које су је боцкале кроз изношене мокасине кад год би се запутила до свог вољеног *Atriplexa*. Испрва ју је муж посматрао из прикрајка, заједљиво гунђајући, а онда је, и сам подлегавши опсени, почупао сав коров и остало растиње који би могли да приграбе храну намењену повлашћеној биљки. Миспа је комољику преко средине повезала црвеном ешарпом. Сада је још више подсећала на дете испружених руку, чак и пошто је ветром искрзану ешарпу сунце избледело до ружичасте, а напоследку и прљавобеле боје.

Време је пролазило, и комољика, негована и пажена боље од прасета и пилета, па чак и од неких правих беба – јер је Миспа почела да је залива водом помешаном са мочом и сафтом од печења – силно се разрасла. Сада је у сумрак изгледала попут неког гороста са коме је наређено да подигне руке увис и да их не спушта. Зими је, завејана, свечано блистала. Путници су је помињали као највећу комољику у ненасељеној пустари између Медисин Боуа и станице Сенди Скал. Постала је оријентир војним бегунцима. Бил Фер јој нађе и прикладно име када је једном приликом, зграбивши мотику, дометнуо како би ваљало да изађе и почисти кактусе око њиховог клинца од комољике.

Отприлике у време када је Бил Фер канио да направи утабану стазу до и око клинца од комољике, у близини станице све су се ређе виђали полудивљи коњи. Ферови и локални ранчери увек су могли да окупе дивље мустанге, и пошто би им неколико пута уплели гвоздене клинове у прамен гриве на челу, промишљено их истукли летвом и након што би их неки млађани кротитељ још увек савитљиве кичме округно појахао, коњи су сматрани довољно укроћеним да се упрегну у поштанску кочију или јашу. Чинило се да су мустанзи отишли у неку другу област. Бил Фер је за то кривио дуготрајну сушу.

„Нашли су појилиште негде другде”, рекао је.

Група досељеника улогорила се недалеко од станице да преноћи, а у зору је њихов вођа залупао на врата Ферових, захтевајући да зна где су му волови.

„Хај’ брзо казуј”, рекао је мушкарац готово невидљив испод шешира обореног обода, напуклих наочара, сав зарастао у браду и с брковима величине утинуле веверице. Руку беше завукао дубоко у џеп

капута, лош знак, помисли Бил Фер који је имао прилике да види неколицину мртваца упуцаних кроз цеп.

„Нисам видо твоје волове”, одговори он. „Ово је постаја за замену коња”, и показа на корал, где је двадесетак рага упијало прве зраке сунца. „Ми немамо никак’их воловских запрега.”

„То су били одлични шарени волови, слични кô јаје јајету”, рече вођа групе, претећим, тихим гласом.

Бил Фер, сада већ радознао, пошао је са брадоњом до места где су волови претходне ноћи били испрегнути. По траговима папака видело се да су животиње базале унаоколо у потрази за оскудним бусеновима метлушице. Прошпартали су околину уздуж и попреко, али нису наишли на воловске трагове, јер је, како су одмицали, прашњаво земљиште прелазило у стеновито, по којем се отисци нису оцртавали. После неколико дана огорчени досељеници морали су, силом прилика, да пазаре шаролику запрегу волова од кантинера у Форт Халеку, трговца који је имао обичај да купује ислужена грла будзашто, прихрани их док се мало не опораве, а затим их препродаје по баснословним ценама онима којима би била преко потребна.

Станични телеграфиста је поштовао сабат. Пошто је за вечеру појео преријског тетреба у желеу од шипака, изашао је у редовну послеподневну шетњу и никада се више није вратио за свој тастер. Ово је већ било озбиљно, те је Бил Фер морао у среду да одјаше у Ролинс и тражи замену за „тог богомољца, проклету матору избечену корњачу која је дала петама ветра”. Замена, извучена из крчме у улици Фронт, беше нека испичутира која је ујутро потпаљивала ватру страницама Библије претходног оператера и сваке седмице таманила по једну рашљорогу антилопу, пржећи месо у никад опраном тигању.

„Ајде ми даш те коске”, рече Миспа, која се наврзла да у земљу око клинца од комољике закопава остатке меса и оглодана ребарца.

„Само узми”, одговори он, саструга хрскавицу и баци коленице на новине које су му служиле уместо столњака, па их потом умота. „’Оћеш за супу да прокуваш, ха?”

Два војника из Форт Халека вечерали су са Феровима и, када се смрачило, изађоше да преноће у грмљу комољике. Ујутро су њихове вреће за спавање, делимично засуте ситним песком, нађене празне, заједно са седлима код узглавља и уларима привезаним за жбун. Војници су нестали, изгледа да се радило о дезертерима који су одјездили на неоседланим коњима. Ветар им је замео сваки траг. Миспа Фер је искористила вреће за спавање, прекројила их је у јоргане, израдивши на грубом платну допадљиву мустру од црних пруга и жутих кругова.

Можда је у питању била оптичка варка или услед мањкавости прозорског стакла, лелујавог и изобличавајућег попут суза, но Миспи се,

док је шљапкала крпом за прање суђа по тањирима и зурила напоље, учини да комољикине руке нису подигнуте него подбочене, као да држи рашље за тражење подземних вода. Забринута да је какав разуларен срндаћ, опробавајући своје парашке, поломио гране, она изађе на праг да боље погледа. Руке су опет биле узвинуте и њихале су се на ветру.

Доктор Фрил из Ролинса, кренувши у самотњачки лов, сврнуо је до господина Фера да попију по чашицу вискија и претресу најновије градске вести. Недељу дана касније група докторових смркнутих пријатеља отиснула се у потрагу за њим. Почеле су да круже гласине како постаја Сенди Скал није баш најбезбедније место за преноћиште, и људи постадоше све сумњичавији спрам Била и Миспе Фер. Не би се први пут десило да је неки шеф станице злоупотребио забаченост своје постаје. Пажљиво се мотрило на било какав знак изобиља код Ферових. Од доктора Фрила није било ни трага ни гласа, иако би шешир, заглибљен у муљу плаје³ три миље ка истоку, могао бити његов.

Дружина Сијукса, укључујући и Р. Синга, која се запутила до кантине у Форт Халеку како би трампила крзна за дуван, задржала се око сат времена једног касног послеподнева, затраживши кафу и хлеб које је Миспа иначе послуживала. У предвечерје, док се сумрак згушњавао, продужили су даље. Само се Синг домогао утврђеног гарнизона, али потресени човек родом из Калкуте није био у стању преко усана да превали ни једну једину реч на језику Сијукса, као ни на енглеском, нити на свом матерњем језику. Купио је две плетенице дувана и, течно се служећи језиком знакова, споразумео се са неким мормонским возарима који су ишли за Солт Лејк Сити да га повезу.

Десетак одметника пројашало је поред постаје Сенди Скал јездећи ка Паудер Спрингсу, где се одржавала велика фешта на којој се служило ћуреће печење, ћуретина са роштиља и разноврсне пите, уз уобичајени контингент радодајки и небројених боца „Јанг посума” и другог пића што је пријало тим људима који су јахали жестоко и брзо дуж прашњавих путева. Забављали су се вежбајући гађање на великом грму комољике и покушавајући да му отфикаре зањихане руке. Петорици од њих Сенди Скал беше последња станица у животу. Када су се Ферови вратили из једнодневне посете ранчу Клаг, видеше да је клинац од комољике осакаћен, имао је само једну руку, али и даље одважно подигнуту, као да им жели добродошлицу. Телеграфиста се искобеља из своје уцерице и рече да су то починили одметници, те да је он одлучио да им се не супротставља, већ да се стрпи и освети им се касније, пошто је и њему клинац од комољике

³ Шп. *playa*, заравњено дно привремених пустињских језера која се формирају у сезони киша, а у зависности од годишњег доба може бити прекривено водом, житким блатом или исушено, испуцало и стврднуто. (Прим. прев.)

временом прирастао к срцу. Негде у то доба поднео је захтев за премештај у Денвер или Сан Франциско.

Све се променило са изградњом пруге Јунион Пацифик, која је докрајчила превоз поштанским кочијама. Већина станичних грађевина је нестала, развукли су их, онако у комаду, ранчери којима су биле потребне додатне просторије. Бил и Миспа Фер беху приморани да напусте постају Сенди Скал. После опроштаја пуног суза са клинцем од комољике, преселили су се у Монтану, где су усвојили каубојску сирочад и отворили пансион.

* * *

Пролазиле су деценије, а клинац од комољике је и даље растао, мада спорије. Стари друм којим су некада ишле поштанске кочије замео је песак и прекрио драч. Генерацију касније у близини је изграђена деоница цесте Линколн, која је повезивала источну и западну обалу. Помисливши да је клинац од комољике какво удаљено дрво сеновите крошње, повремено би му пришао неки безбрижни возач са излетничком корпом у руци. Напоследку је међудржавни друм прогутао стару цесту и камионције су на основу клинца од комољике који се у даљини издизао знале да се налазе отприлике на половини пута кроз Вајоминг. Иако му је лишће и даље било бујно, а он сам огроман, чини се да је клинац престао да напредује у време док је туда пролазио међудржавни друм.

Нагли процвати и крахови рудних налазишта који су узбуркали читав Вајоминг нису утицали на тај необични грм, тако забачен и тешко приступачан, све док БелАмерКан Енерџи, мултинационална компанија која се бавила експлоатацијом метана, није наишла на обећавајуће наговештаје о присуству природног гаса у тој области, пријавила се за дозволу, добила је и почела са бушењем. Обећање се испунило. Наишли су на огромно лежиште сувог земног гаса. Радници из других савезних држава сјатише се на то богато налазиште. Требало је изградити гасовод, те пристиже још радника. Мањак лежаја приморао их је да спавају на смену по четворица на једном кревету у офуцаним мотелима удаљеним четрдесет миља ка северу.

Како би олакшала потешкоће са смештајем, компанија је саградила монтажни камп за раднике усред предела обраслог комољиком. Прилазни пут пролазио је тик поред клинца од комољике. Упркос његовој величини, пошто је био тек обична комољика, на њега нису обраћали пажњу. У тој области расло је небројено жбунова комољике – било их је и високих и ниских. Уосталом, згодно се уклапао. Монтажна барака беше једна велика, дугачка грађевина која као да је нагло

изронила из песка. Спаваонице и заједничке туш-кабине, степенице, кревети и малобројна врата били су метални. За оскудну кухињу беше задужена госпођа Кверт, постарија жена неког пензионисаног ранчера, која је углавном спремала и послуживала пржену сланину, јаја на око, кувани кромпир, куповни хлеб и пекмез, а тек повремено и кувану пилетину. Пословођа је веровао да су туробна степа обрасла комољиком и једнолична исхрана главни кривци за масовне одласке радника. Управа му је дозволила да запосли новог куvara, бившег бушача навученог на мет, чије се кулинарско умеће сводило на пасуљ из конзерве и киселе краставаце.

После три недеље госпођа Кверт је враћена на посао, уручили су јој кувар и замолили је да проба да спреми нека нова јела. Резултат беше катастрофалан. Она се подухватила компликованих рецепата као што су говедина на бургундски начин, њоке од пашканата, банане пуњене влашцем, ћуфте од кеља са сладоледом од телетине. Кад би јој зафалио неки од неопходних састојака, поступила би онако како је одувек чинила на ранчу – надоместила би га оним са чиме је располагала, сланином, пекмезом, јајима. Након необичног оброка који се састојао од шкољки из конзерве, желеа од јагода и бајатог хлеба, мноштво радника отишло је у комољику да се олакша. Међутим, нису се сви вратили, па се веровало да су отшипчили четрдесет миља до вароши са вечито пребукираним мотелима.

Увидевши да производња, приход и зарада опадају због сталног одлива радника, управа је ангажовала куvara који је радио у италијанском ресторану. Храна се изузетно побољшала, али егзодус се наставио. Кувар је наручио егзотичне намирнице које је доставио шлепер фирме „Спиди Фуд”. Пошто је испоручио кутије са умаком од гљива, возач је паркирао камион у хлад огромне комољике како би појео свој подневни сендвич са мортаделом, прочитао поглавље *Заседе на сџази Лекос* и дремнуо. Три бушача која су се враћала из дневне смене приметилише камион у леру паркиран у хладовини. Видели су га и следећег јутра када су кренули до постројења за бушење. Хладњача је и даље брүјала. Након три дана звали су из компаније за доставу да се распитају за возача. Због дојаве да се камион још увек налази испод комољике дошли су и полицајци. Приметивши мрље од крви на седишту и трагове борбе (прашњави отисак чизме са унутрашње стране ветробрана), они почеше да развлаче полицијску траку око камиона и комољике.

„Келог, дај више заврши с том траком и долази овамо”, подвикну наредник тромом полицајцу који се налазио иза жбуња. Густо грање и лишће скривали су га од погледа, опуштена трака вукла се по земљи. Келог није одговорио. Наредник обиђе комољику. Тамо није било никога.

„До ђавола, Келог, престани да се глумираш.“ Он отрча до камиона, сагну се и погледа испод. Исправи се, заклони очи и зашкиљи у трепераву јару. Друга два полицајца, Брајдл и Глоут, стајали су докони поред патролних кола.

„Јесте л' видели где је отишô Келог?“

„Можда се вратио до бараке? Да телефонира или тако нешто?“

Али Келог није био у кампу, није се тамо ни појављивао.

„Куда се, дођавола, денуо? *Келог!!!*“

Опет су темељито прочешљали околину, залазили су дубоко у густиш, а потом се враћали ка камиону. Брајдл још једном завири испод хладњаче и овога пута угледа нешто на тлу поред задње унутрашње гуме. Дохватио је то.

„Наредниче Спарклер, нашао сам ово.“ Држао је парче исцепане тканине која се савршено подударала са његовом смеђом униформом. „Нисам је испрва приметио, пошто је исте боје као и земља.“ Нешто га отпозади очеша по врату и он поскочи, плеснувши се.

„Бем ти, колика комољика“, рече и загледа се у њу. Дубоко у грању, он спази слаби одсјај и слова „ОГ“.

„Циме, ево му плочице са именом!“

Спарклер и Глоут приђоше, упиљивши се у сеновиту крошњу чворнатог горостаса. Наредник Спарклер посегну за металном плочицом са именом.

Ботаничар се напрскао средством против инсеката по ушима, врату и коси. Читави облаци сићушних црних комараца подизали су се док је ишао ка високој комољики у даљини. Изгледала је попут каквог дрвета и издизала се усред океана нижег растиња. Иза ње је, кроз жегу, подрхтавала напуштена барака, извитоперених и искривљених прозорских оквира. Срце му заигра. У младости је исмевао напоре ботаничара истраживача који су покушавали да пронађу највишу секвоју, или највише дрво у дунгли на Новој Гвинеји, али истовремено је, само за своју душу, почео да трага за највишом комољиком. Премерио је неколико големих примерака у близини дина Килпекер и записао њихову висину у исту онакву црну свешчицу какву су користили Ернест Хемингвеј и Брус Четвин. Највиша је имала два метра и тридесет центиметара. Грдосија испред њега надвисивала ју је барем за тридесет центиметара.

Када се приближио, запазио је да на тлу око ње не расте ни једна једина биљчица. У ранцу је имао само зидарски метар дуг сто осамдесет центиметара, и када га је расклопио и прислонио уз комољику, није досегнуо ни до половине огромног жбуна. Запамтио је

одока ту висину. Морао се скроз примакнути како би је измерио до врха.

„Претпостављам да има четири метра”, рече зидарском метру, спутивши длан на снажну и необично топлу грану.

Клинац од комољике још увек је тамо. У близини нема гасних бушотина, нити компресорских станица. Птице не слећу на његове гране. Монтажна барака је нестала, баш као и ономад стара постаја за поштанске кочије. Кад сунце залази, наспрам црвеног неба уздижу се руке огромне комољике. Уочиће их свако ко погледа у правом смеру.

ЕНИ ПРУ (*Edna Annie Proulx*), рођена је 22. августа 1935. у Норичу, Конектикат. Дипломирала је историју на Универзитету Вермонт, а магистрирала и докторирала на Универзитету Џорџ Вилијамс (данас Универзитет Конкордија) у Монтреалу. Више од тридесет година живела је у Вермонту, путујући широм Америке, али и Европе, Аустралије, Новог Зеланда. Од 1995. живи у Вајомингу, проводећи део године у северном Њуфаундленду. Мајка је четворо деце, три пута се удавала и три пута развела. Писањем се почела бавити као новинарка, сарађујући са разним часописима, а њеним првим литерарним делом сматра се кратка научнофантастична прича „The Customs Lounge”, објављена у септембарском броју часописа *If* 1963. Од краја седамдесетих сарађивала је у часопису *Gray's Sporting Journal*, где је повремено објављивала и кратке приче. Њена прва збирка прича *Heart Songs and Other Stories* изашла је 1988. Уследили су романи *Postcards* (1992), па *Shipping News* (1993), збирке прича *Accordion Crimes* (1996) и *Close Range: Wyoming Stories* (1999), роман *The Old Ace in the Hole* (2002), те други део вајоминшких прича *Bad Dirt* (2004), а 2008. појавио се и њихов трећи наставак *Fine Just the Way It Is*.

Ени Пру је једна од најугледнијих савремених америчких списатељица и добитница бројних књижевних награда. За роман *Shipping News* 1994. добила је Пулицера, роман је касније екранизован. Широј публици, и то на светском нивоу, постала је позната захваљујући екранизацији приче „Планина Броукбек” из 2005. у режији Анга Лија. Филм је номинован за осам оскара (освојио је три: за најбољу режију, најбољи адаптирани сценарио и оригиналну музику), а освојио је и Златни глобус за најбољи филм драмског жанра и за сценарио, оригиналну песму и режију.

Превео са енглеског и белешку сачинио АЛЕН БЕШИЋ